

NORMATIVNI AKTI I ČINJENICE. ZAKON.

Izv. prof. dr. sc. Luka Burazin

Literatura:

R. Guastini, *Sintaksa prava* (2018), str. 125-146

NORMATIVNI AKTI I ČINJENICE

- izvor prava:
 - prostorno-vremenski događaj (činjenica)
 - ljudsko ponašanje ili stav (akt)
- razredi izvora prava:
 - a) normativni akti
 - ponašanja kojima se norme proizvode svjesno i voljno (jezična ponašanja/akti)
 - formulirano, uglavnom pisano pravo
 - b) normativne činjenice
 - ponašanja kojima se norme ne proizvode svjesno i voljno
 - (barem naizgled) neformulirano i nepisano pravo

NORMATIVNI AKTI

□ dvije dodatne uporabe "normativnog akta"

a) označavanje radnje/djelovanja

➤ npr. donošenje zakona, uredbe

➤ ali: ne jedan jezični akt, nego skup različitih akata

➤ bolje: normativni postupak!

b) označavanje rezultata djelovanja

➤ npr. zakon, uredba

➤ ali: rezultat je tekst, a ne norma

➤ bolje: normativni dokument!

NORMATIVNE ČINJENICE

□ normativne činjenice:

- a) ljudska ponašanja kojima se norme proizvode na nesvjestan i nevoljan način (glavno značenje!)
 - uporabe ili običaji
- b) "izvorne" činjenice (događaji, ponašanja) koje daju život normama koje postaju vrijedeće na temelju n. efektivnosti
 - izvori "extra ordinem"
- c) normativni akti "vanjskih" pr. poredaka čije su norme povremeno primjenljive na temelju upućivanja
 - strana državna prava, općeprihvaćeni izvori međunarodnog pr., europsko pr.

OBIČAJ

- u hrv. pr. poretku: pr. izvor u pojedinim granama prava (npr. trgovačko, obvezno, pomorsko pr.)
- običaj = stalna društvena praksa, jednoobrazno ponavljana tijekom duljeg razdoblja, popraćena uvjerenjem da podliježe obvezujućoj normi
- dva elementa:
 - a) materijalni: izvanjski opažljivo ponašanje
 - b) psihološki: uvjerenje ili normativni stav
- prema nekima, običaj = pravilnost ponašanja (navike)
 - organi primjene pravilnost pretvaraju u "pravilo"
 - običajno pravo = sudačko pravo

OBIČAJ

- sadržaj društvene prakse
 - ponašanje (u skladu sa zapovjednom n.); odobravanje ponašanja (u skladu s dopuštajućom n.); zahtijevanje pokornosti nečijim zapovijedima (u skladu s n. o nadležnosti)
- ideja o trebanosti ponašanja vidljiva u uporabi vrednujućih/propisujućih izraza
- autonomija i decentralizacija proizvodnje normi
- primitivan način proizvodnje normi
 - manje određene norme, sporo mijenjanje...

PRAVNI IZVORI I IZVORI EXTRA ORDINEM

- ❑ normativna činjenica kao pravni izvor
 - kada je n. o proizvodnji prava uzima kao uvjetujuće činjenično stanje nastanka novog prava
- ❑ normativna činjenica kao izvor *extra ordinem*
 - kada "proizvodi pravo" unatoč nepostojanju n. o proizvodnji prava
 - npr. uspješna revolucija ili državni udar (uspostava novog ustavnog poretka)
 - npr. izobičajenje (prestanak važenja neke postojeće pr. norme zbog njezine neučinkovitosti)
 - načelo efektivnosti!

NAČELO EFEKTIVNOSTI

- norma pravno postoji – čak i ako ne odgovara krit. valjanosti u vrijedećem pr. poretku – kad je njezini adresati prihvaćaju i kad je se pridržavaju
- norma pravno ne postoji – čak i ako odgovara krit. valjanosti u vrijedećem pr. poretku – kad je njezini adresati ne prihvaćaju i kad je se ne pridržavaju
- normativna činjenica predviđena pravom → proizvodnja *valjanih* normi
- normativna činjenica nepredviđena pravom → proizvodnja *društveno učinkovitih* normi
 - pravno postojanje stječu *ex post* na temelju n. efektivnosti ili krit. valjanosti novog pr. poretka

ZAKON

- uporabe izraza "zakon"
 - nenormativne pojave (prirodne, društvene, ekonomske):
 - pravilnost dogajanja ili ponašanja
 - znanstveni iskaz (sud) kojim se opisuje pravilnost dogajanja ili ponašanja
 - normativne pojave (pravo, moral):
 - propisujući iskaz ("odredba")
 - skup propisujućih iskaza (normativni tekst ili dokument)

”ZAKON” U OPĆENITOM SMISLU

- ”zakon” u općenitom smislu:
 - 1) istoznačnica za ”pravo” u objektivnom smislu
 - kao da se pravo ne razlikuje od izvora prava
 - kao da je zakon jedini izvor prava
 - 2) istoznačnica za ”izvor prava”
 - bez pravljenja razlike između različitih izvora prava
 - kao da je zakon jedini izvor prava
- zakon kao izvor prava *par excellence*

ZAKON KAO PRIMARNI I VRHOVNI IZVOR

- ❑ zakon kao izraz "opće volje" (suverene vlasti)
 - Rousseau; čl. 6. Deklaracije o pravima čovjeka i građanina (1789.): "Zakon je izraz opće volje"
 - kontekst dominacije mekih (i ponekad nepisanih) ustava
- ❑ zakon kao vrhovni izvor
 - nad-ređen drugim izvorima (običaji, uredbe, sudačko pr.)
 - meki ustavi smatrani političkim dokumentima
- ❑ zakon kao primarni izvor
 - izvorni izvor
 - zakonod. f. logički pred-određena drugim funkcijama

”ZAKON” U FORMALNOM I MATERIJALNOM SMISLU

□ zakon u *formalnom* smislu

- svaki akt ili dokument koji potječe od zakonodavnog organa i koji ima posebno pr. uređenje (snaga, područje primjene...)
- razlikovanje u odnosu na akte izvršne i sudske vl.

□ zakon u *prvom materijalnom* smislu

- svaki akt ili dokument kojim se izražavaju opće i apstraktne n.
- razlikovanje u odnosu na odluke pojedinačnog i konkretnog sadržaja bez obzira na organe od kojih one potječu (presuda, individualni zakon)
- ali: npr. uredbe sa zakonskom snagom?

”ZAKON” U FORMALNOM I MATERIJALNOM SMISLU

□ zakon u *drugom materijalnom* smislu

- svaki akt ili dokument kojim se uređuje ponašanje građana
 - razlikovanje u odnosu na (čak i opće i apstraktne) akte kojima se ne utječe na subj. pr. položaje građana
 - nema nužno opći i apstraktan sadržaj (npr. individualni zakoni ili zakoni-rješidbe)
- pojmovi zakona u materijalnom smislu korišteni osobito u uređenjima ustavne monarhije

NAČELO ZAKONITOSTI

- n. zakonitosti = načelo podvrgnutosti javnih vlasti zakonu
 - zaštita građanskih prava
- podvrgnutost zakonu ovisno o smislu "zakona" i "javne vlasti"
 - a) zakon u formalnom smislu – sudska i izvršna vlast
 - zakon kao izraz opće volje; zakonodavac čuvar suverenosti; *pravna država*
 - b) zakon u materijalnom smislu (skup o. i a. pr. n.) – sudska, izvršna, ali i zakonodavna vlast (pod uvjetom da je ustav krut!)
 - ustavotvorac čuvar suverenosti; *ustavna pravna država*

NAČELO ZAKONITOSTI

- tradicionalno: n. zakonitosti samo u odnosu na izvršnu vlast
 - izvršna vlast raspolaže sredstvima prisile
 - zakonodavac (zakon) stvara subjektivna prava
 - sudstvo primjenjuje zakone (suci kao "usta zakonodavca"; sudstvo kao "vlast koja to i nije")
- kritika (suvremeno gledište)
 - građanska prava temelj imaju u ustavu (problem jamčenja tih prava u odnosu na zakonodavca!)
 - sudska funkcija uključuje široke granice diskrecije (osobito u tumačenju)

NAČELO ZAKONITOSTI

1) načelo ustavnosti

- podvrgnutost zakonu u materijalnom smislu zak. vl.
- formalna i materijalna ustavnost zakona

2) načelo zakonitosti pravosuđenja

- podvrgnutost (formalnom) zakonu sudske vl.
- utemeljenost sudske odluke na zakonu i njezina sadržajna sukladnost zakonu; sudac nije ovlašten odbiti primjenu zakona (ali, vidi čl. 37 UZUS-a)

3) načelo zakonitosti u pravom smislu riječi

- podvrgnutost (formalnom) zakonu izvršne vl.
- Sve što (zakonom) nije izrijeком ovlašteno, prešutno je (zakonom) zabranjeno
- utemeljenost akta uprave na zakonu i njihova sukladnost₁₆ zakonu

HVALA NA POZORNOSTI!

K R A J